

KUNDE ORBERGS KERSTI CYKLA?

En otrolig historia från Övre Gärdsjö

Det var på måndagskvällen den 5 augusti 1996 som detta hände. Gilbert Andersson, (han hette egentligen något annat men vi kan kalla honom för det), i Övre Gärdsjö var ute och cyklade. En del elaka tungor i byn menade att han alltid var ute och cyklade men detta överensstämmer inte med sanningen. Han var ute och cyklade enbart när det var bra väder under sommarhalvåret. Då brukade han ta en cykeltur i omgivningarna runt byn. Ibland stannade han och gick en runda i skogen eller på lindorna för att studera natur och djurliv.

Denna fina ljumma sommarkväll den 5 augusti cyklade Gilbert Bjursvägen söderut. När han kommit ett par kilometer söder om Rumpändan kom han till en traktorväg som går åt väster in mot Stormyren. Han stannade cykeln och tittade inåt traktorvägen. Cirka 50 meter in så låg det något konstigt på vägen som på det avståndet inte gick att identifiera.

Gilbert blev nyfiken och gick dit för att kolla vad det var. Han hittade då en hatt. Det var en gammal hatt, illa medfaren och sliten, som såg ut att tillhöra Rättviksdräkten. När han såg sig omkring upptäckte han att några meter från vägen låg ett par skinnbyxor. Han gick allt längre bort från vägen och hittade då en väst och en skjorta. Allt tillhörde Rättviksdräkten men var slitet, lappat och lagat. Skjortan hade dessutom gamla blekta blodfläckar.

Ytterligare en bit bort låg en känga, även den sliten och mycket lagad. Men var fanns den andra kängan? Gilbert gick runt i omgivningarna och letade på marken. Plötsligt hörde han ett kort kvinnoskratt. Han tittade upp och en bit bort framför en uppvuxen granplantering stod en vacker kvinna med midjelångt hår och gammaldags kläder. Hon log och vinkade åt honom.

Han tog några steg åt hennes håll men det skulle han inte ha gjort. Med ett skratt vände hon sig om och försvann in bland granarna. Innan hon försvann helt hann han dock se grankvistarna i ryggen och svansen med en stor brun tofs som stack fram under långkjolen.

- Lever Orbergs Kersti* fortfarande, tänkte Gilbert. Men hon kanske, som man brukar säga, går igen numera.

Efter denna chockartade upplevelse samlade Gilbert sig och funderade vad han skulle göra med klädespersedlarna. Han ville inte anmäla något så han blev inblandad eller kom i tidningarna. Då fick han en idé. Han samlade ihop allt och vek ihop det snyggt för att lägga persedlarna vid stora vägen i hopp om att någon annan skulle upptäcka dem.

När han tagit några steg på traktorvägen ut mot stora vägen upptäckte han till sin fasa att cykeln var borta. Han skyndade på ut till vägen för att se vad som hänt. Väl framme hörde han ett gäckande hånfullt kvinnoskratt och när han tittade söderut längs Bjursvägen så såg han sin cykel och på den en vilt trampande kvinnogestalt. När hon försvunnet efter närmsta vägkrök tänkte han:

- Bara inte svansen fastnar i bakhjulet! För då går det åt helvete!

Om det skulle gå åt helvete för cykeln eller för Orbergs Kersti reflekterade Gilbert inte över just då.

* För utsocknes eller Rättvikare som inte kan sin historia kan berättas att Orbergs Kersti var ett på sin tid, i denna del av Rättvik, känt fruntimmer som höll till på Orberget vid sjön Ljugarn. Kanske bodde hon i Orbergsgrötan. Hon kunde orsaka både gott och ont och var högst delaktig i det i förtid avbrutna brobygget tvärs över Ljugarn. Sid Jansson kunde berätta en del om Orbergs Kersti och hennes gelikar.

Gilbert placerade så klädhögen vid väggkanten i hopp om att någon bilist skulle hitta den och göra något. Överst placerade han en lagom stor sten för att inte delarna skulle fara i väg av fartvinden från bilarna.

Så lommade han hem mycket besviken över att ha blivit av med cykeln.

De närmaste dagarna studerade Gilbert noga Falukuriren för att se om det hänt något med dräktdelarna. På torsdagen dök det upp en notis som var mycket intressant.

Ur Falukuriren den 8.8 1996:

Mystiskt klädfynd i Rättvik

En bilist, Harald Svensson från Furudal, på väg mellan Övre Gärdsjö och Sörskog i Rättvik upptäckte på tisdagen en hög med kläder vid väggkanten. Han kontaktade polismyndigheten men när denna fick klart för sig att det var gamla dräktdelar så var man inte intresserad av att åka dit utan noterade bara händelsen. Man tipsade i stället bilisten om att lämna delarna till Dalarnas museum.

Eftersom bilisten ändå var på väg till Falun så passade detta utmärkt. Museet tog gärna emot dräktdelarna eftersom dessa var gamla men framför allt för att det rörde sig om slitna och lagade arbetskläder vilket inte finns så många bevarade. Oftast fick man in fina högtidskläder. I en av västfickorna fann man en sliten papperslapp där någon med sirlig handstil skrivet:

*Jag Nissas Anders Hansson är föd den 10 april 1849
i Öjra Gersbin, Rättvik*

Vid kontroll nu visar det sig att dessa dräktdelar finns kvar i Dalarnas museums föremålssamling och är registrerade 19960809. Numera är de även fotograferade och foton kan beställas från museets bildarkiv, telefon: 023-6665529, mail: merita.ruotsalainen@dalarnasmuseum.se. På foton av linneskjortan ser man tydligt att blodfläckarna bildar ett mystiskt mönster...

Gilbert klippte ut notisen och nålade upp den på köksväggen intill almanackan från ICA Fiolen.

Och det blev höst, och det blev vinter och vår. I april skulle det bli av som Gilbert länge hade planerat. Han skulle rensa upp och köra bort skräp från en av bodarna på gården. Skräp hade fått stå kvar där länge. Fanns nog skräp kvar t.o.m. från farfars tid.

I en gammal kista hittade Gilbert en bunt med dagstidningar från slutet av 1800-talet. De kunde vara intressanta att läsa och se om där stod något om forna tider i Gärdsjö, så han bar in dem till köket.

På kvällen tittade han närmare på tidningarna och då dök det upp en intressant notis i Mora tidning.

Ur Mora Tidning fredagen den 7 augusti 1896:

Gärdsjöbo försvunnen. I Övre Gärdsjö har en Nissas Anders Hansson försvunnit under mystiska omständigheter. Han skulle på onsdagen bege sig till en slog på Södra Stormyren för att slutföra slätterarbete som inte blev klart i juli. Han begav sig på morgonen i väg ensam med slätterredskap och förplågnad.

När han inte återvänt till hemmet på kvällen anade hustrun oråd och delgaf en granne sina misstankar. Tillsammans med Anders Hanssons två äldsta söner begåvo de sig i väg till slogen men funno inte någon där. De sökte äfven i omgifningarna men när det började skymma begåvo de sig hemåt för att återupptaga sökande nästkommande dag.

47-årige Nissas Anders Hansson är av medellängd, kraftigt byggd, gråsprängt hår och var vid försvinnandet iförd för orten sedvanliga arbetskläder.

Gilbert förstod då att det var denne gubbes kläder han hittat vid traktorvägen på dagen exakt 100 år senare.

I en tidning från några dagar senare, tidningarna kom inte ut varje dag på den tiden, hittade Gilbert en ny notis om händelsen.

Ur Tidning för Falu Län Och Stad tisdagen den 11 augusti 1896.

Gärdsjöbo ej återfunnen. Den på onsdagen försvunne Nissas Anders Hansson har trots idogt sökande ej återfunnits och sökandet har nu afvbrutits. Ett stort antal ortsbor samt militärer från Dalregementet i Falun deltog i sökandet under trenne dagar. Man gingo skallgång i hela området söder om Gärdsjöbyarna ända ned emot Risröd och Råbergsängena men funno inga spår eller lemningar efter mannen.

När Gilbert läst detta erinrade han sig att farfadern i Gilberts barndom hade berättat om en bonde i byn som under slutet av 1800-talet försvann spårlöst och aldrig hittades. Han förstod då också varför dessa tidningar sparats.

Enligt Sveriges Dödbok dödförklarades Nissas Anders Hansson samma dag som han försvann d v s den 5 augusti 1896.

Gilbert klippte ut även dessa notiser och nålade upp dem intill den tidigare på köksväggen.

Hur gick det med cykeln då? Jo, den återfanns. Några dagar efter det makabra cykellånet skulle Gilbert åka med bilen ett ärende till Andersbo. Han körde då Bjursvägen söderut extra sakta och spanade efter cykeln.

När han kommit strax före avtagsvägen mot Getingslindorna, där det nu är ett kalhygge, skymtade han något som skulle kunna vare en cykel en bit in i skogen. Där låg hans cykel kastad mellan tallstammarna. Han reste upp den mot en trädstam för att inspektera eventuella skador. Då såg han att i pakethållaren hade fastnat ett långt grovt hårstrå liknande dem som finns på häst- och kosvansar.

Precis i detta ögonblick faller framlyktan på cykeln till marken. Gilbert plockar upp lyktan på sin plats igen och återvänder till pakethållaren men då är hårstrået helt borta!

Källor:

- Gilbert Anderssons (psed.) efterlämnade privata anteckningar.
- Forslund, Karl-Erik: Med Dalälven från källorna till havet, Del I, Österdalälven Bok VIII. Rättvik, Stockholm 1922.
- Mora tidning 7.8 1896.
- Tidning för Falu län och stad 11.8 1896.
- Falukuriren 8.8 1996.
- Fotografier från Dalarnas museum, Falun.
- Personal vid Dalarnas museum, Falun.
- Arkiv Digital.
- Sveriges Släktforskarförbund: Sveriges dödbok 1830-2020.
- Muntliga uppgifter från orsbor.
- Wikipedia.